

LTO

Europees Puntenplan

Inleiding

Nadat een kwartet van ministers bot ving tijdens een ultieme poging om de Europese milieuregels te versoepelen, viel tijdens het debat hierover vijftig keer het woord 'Brussel'. Volgens minister van der Wal was het 'zinloos' om de Europese Unie om nieuw beleid te vragen, omdat Nederland "eerst maar eens aan de slag moest gaan met natuurherstel, waarna verder gepraat kon worden." Volgens de minister was de reden hiervoor even hard als simpel: "De Europese Commissie gelooft Nederland niet meer. (...) We bungelen echt onderaan lijstjes als het gaat om de staat van instandhouding van de natuur." Toen enkele maanden later bleek dat nieuwe strengere mestregels nóg eerder ingevoerd moesten worden, haalde Nederland opnieuw bakzeil onder druk van de Europese Commissie. Minister Adema zei dat "de Europese Commissie dit soort geitenpaadjes niet accepteert." Steeds vaker komt vanuit de politiek de boodschap dat zaken niet zouden kunnen én mogen vanuit Brussel, waardoor Europa een beperkend karakter toebedeeld krijgt.

Maar met het oog op welvaart, afzetmogelijkheden en de kansen van open Europese grenzen heeft de Nederlandse land- en tuinbouw groot belang bij Europa. Hoewel de sector ook voor eigen land produceert, is deze sterk afhankelijk van export. Van elke euro die verdiend wordt, komt 76 cent uit het buitenland. Handel is dus zeer belangrijk voor de positie van Nederland als agrarisch producent, waarbij een transparante markt en uniforme standaarden een belangrijke rol spelen. Bovendien kent de Nederlandse land- en tuinbouw een unieke uitgangspositie. Nederland is een vruchtbare delta waar grond en ruimte zeer geschikt zijn voor de productie van voedsel, bloemen, planten en bomen. Nederland is, mede daardoor, uitgegroeid tot de kern van duurzame landbouwproductie in Europa. Afgelopen decennia is daar innovatiekracht aan toegevoegd waardoor Nederland internationaal bekend staat om haar sterke positie. Daarbij heeft de sector zich altijd weten aan te passen aan veranderende maatschappelijke eisen.

Toch roept 'Europa' bij boeren en tuinders in toenemende mate afkeer op. Europa wordt geassocieerd met regels, onhaalbare doelstellingen en frustrerende vormen van micro-management op het boereneref. Ook op dit moment ligt Europese wetgeving voor, die raakt aan de kwaliteit van de leefomgeving (natuur, water en milieu). Echter loopt Nederland, een dicht bevolkt en sterk verstedelijkt deltagebied, nu al tegen de juridische grenzen van de implementatie van eerdere wetsvoorstellen aan.

Met dit puntenplan geven we politieke partijen input mee voor de komende Europese verkiezingen. Met het oog op de kansen die Europa biedt, benadrukken we het belang van Europa voor de Nederlandse land- en tuinbouw. Echter, pleiten we ervoor dat bij het opstellen van nieuwe wet- en regelgeving rekening gehouden wordt met de haalbaarheid en betaalbaarheid van wetgeving in vruchtbare gebieden. Bijvoorbeeld door vruchtbare delta's in Europa als aparte regionale context af te bakenen. Bovendien leidt 'one size fits all'-beleid, zoals is gebleken bij de implementatie van de Bodemstrategie, Vogel- en Habitatrichtlijnen en de Nitraatrichtlijn, tot het verder op slot zetten van maatschappelijke activiteiten.

LTO roept op tot voldoende oog voor brede welvaart, een gedegen voedselvoorziening, en de modernisering van de land- en tuinbouw. Gebeurtenissen als de coronacrisis en de oorlog in Oekraïne dwingen ons om de milieudoelstellingen opnieuw te toetsen aan economische en strategische doelstellingen. Een Europese voedselvisie, waarbij gekeken wordt naar de geopolitieke en strategische waarde van voedsel op het Europese continent, kan hierbij helpen. Veel vraagstukken kunnen niet worden opgelost zonder sterke agrarische sector. LTO roept u op om zich daar in Europees verband sterk voor te maken.

Samenvatting

Het versterken van de Europese markt

De Nederlandse land- en tuinbouw heeft groot belang bij open Europese grenzen, een transparante markt en uniforme standaarden. LTO is ten principale geen tegenstander van wereldwijde handel en export; veel Nederlandse bedrijven leveren hoogwaardige producten over de gehele wereld. Een belangrijke voorwaarde in de beoordeling van handelsverdragen zijn gelijke eisen: in komende producten naar de Europese markt dienen te voldoen aan dezelfde hoge kwaliteitsstandaarden zoals die ook voor Europese boeren gelden.

Goed eten

Nederlandse boeren en tuinders moeten een goed inkomen kunnen blijven realiseren met de verkoop van gezonde producten die met respect voor de omgeving worden geproduceerd. Dit sluit aan bij de eisen én wensen van de markt en de samenleving. LTO onderschrijft de Europese doelstellingen die gaan over het verduurzamen van de land- en tuinbouw, en het meer in evenwicht met omgeving en maatschappij brengen. Echter wordt bij het nemen van beslissingen een sociaaleconomische impactanalyse vaak vergeten. Dit raakt het toekomstperspectief, maar ook het inkomen van Nederlandse boeren en tuinders hard.

Werkgeverschap

Veel sectoren doen een beroep op de toch al schaarse arbeidskrachten in Nederland en Europa. Gezien het internationale karakter van de agrarische arbeidsmarkt, moet ook rekening worden gehouden met arbeidsvoorwaarden die andere landen bieden. Het is primair aan werkgevers om aantrekkelijk te blijven en goed werkgeverschap te tonen. De overheid daarentegen zal zich ervoor moeten inzetten voor een gelijk speelveld op Europees niveau voor werkgevers. Zo kunnen werkgevers met elkaar concurreren op andere elementen dan arbeidsvoorwaarden. Een Europees minimumloon is gunstig voor zowel werknemers als werkgevers.

Kennis & innovatie

Boeren en tuinders gebruiken het Europese en Nederlandse innovatiebeleid voor hun kennisontwikkeling en om het beleid bij te sturen. Samenwerking in de keten is hierbij essentieel. Collectieve middelen worden ingezet als cofinanciering voor onderzoek. Groepen van agrarische ondernemers en innovatieve individuele ondernemers doen actief mee in consortia en operationele groepen. LTO lobbyt in Brussel en Den Haag voor onderzoeksprogramma's die ondernemers kunnen helpen bij de transitie.

Specifiek pleit LTO voor:

- ➔ *Transitiebeleid waarin boeren en tuinders en hun verdienvermogen centraal staan;*
- ➔ *Subsidiariteit – alleen op Europees niveau regelen wat niet op nationaal niveau geregeld kan worden;*
- ➔ *Behoud van een sterke positie van de Nederlandse land- en tuinbouw in Europa, met nadruk op samenwerking, kennis en innovatie;*
- ➔ *Het behoud van boeren en tuinders als aantrekkelijke werkgevers en dus voor een gelijk speelveld als het gaat om lonen en loonkosten voor werkgevers en gelijke arbeidsomstandigheden voor werknemers;*
- ➔ *Een goed functionerende Europese interne markt, met een gelijk speelveld;*
- ➔ *Importproducten moeten voldoen aan de Europese productiestandaarden.*

1. De rol van de Nederlandse land- en tuinbouw in Europa

De Nederlandse land- en tuinbouw kent een unieke uitgangspositie. Nederland is een vruchtbare delta waar grond en ruimte (zeker in mondiaal perspectief) zeer geschikt zijn voor het produceren van voedsel, bloemen, planten en bomen. In Europees verband liggen er een aantal natuur- en milieuriichtlijnen voor die raken aan de kwaliteit van de leefomgeving (natuur, water en milieu).

In Nederland, een dicht bevolkt en sterk verstedelijkt deltagebied, loopt men echter tegen de juridische grenzen van deze richtlijnen aan, verder bouwend op de keuzes die binnen een oudere context genomen zijn. Het is daarom belangrijk dat de vruchtbare delta's Europees als aparte regionale context afgebakend worden, waarbij bij het opstellen van nieuwe wet- en regelgeving rekening gehouden wordt met de haalbaarheid en betaalbaarheid van wetgeving in deze gebieden.

Bovendien moeten Europese ambities worden verweven met de geopolitieke ontwikkelingen wereldwijd. De coronacrisis en de oorlog in Oekraïne dwongen ons om milieudoelstellingen opnieuw te toetsen aan economische en strategische doelstellingen. Juist nu moet er aandacht zijn voor brede welvaart, een gedegen voedselvoorziening (op Europees en globaal niveau), en de modernisering van de land- en tuinbouw.

Specifiek pleit LTO voor:

- ➔ *De duiding van Nederland als vruchtbare delta met een aparte regionale context, zodat maatwerk mogelijk is én blijft. Nederland loopt nu al tegen de juridische grenzen van de implementatie van eerdere wetgeving aan;*
- ➔ *De uitwerking van een Europese voedselvisie, waarbij voldoende nadruk ligt op de geopolitieke en strategische waarde van gezond en duurzaam voedsel en de beschikbaarheid daarvan;*
- ➔ *Blijvende investeringen in plattelandontwikkeling door verhoging van de Elfpo-begroting;*
- ➔ *Investeren in het energienetwerk om de energietransitie te bevorderen bijvoorbeeld via de geplande hervorming van de EU-elektriciteitsmarkt of een REPowerEU 2.0 plan dat prioriteit kan geven aan de infrastructurele uitbreiding van geothermie, restwarmte en elektriciteit in Europa.*

2. Het versterken van de Europese markt

De Nederlandse landbouw produceert naast eigen land voor bijna vier vijfde voor de Europese markt. Nederland heeft dus groot belang bij open Europese grenzen, een transparante markt en uniforme standaarden. Immers wordt van iedere euro die we verdienen 75 cent *niet* in Nederland, maar in de EU, verdiend. LTO verhoudt zich om die reden positief tot de Europese Unie met het oog op welvaart, afzetmogelijkheden en de kansen van open Europese grenzen.

Internationale handelsverdragen

Verschillende land- en tuinbouwsectoren hebben groot belang bij goede handelsverdragen. LTO is ten principale geen tegenstander van wereldwijde handel en export; veel Nederlandse bedrijven leveren hoogwaardige producten over de gehele wereld. Een belangrijke voorwaarde in de beoordeling van handelsverdragen zijn gelijke eisen: inkomende producten naar de Europese markt dienen te voldoen aan dezelfde hoge kwaliteitsstandaarden zoals die ook voor Europese boeren gelden. Bijvoorbeeld als het gaat om impact op het milieu, middelengebruik en dierenwelzijnseisen.

Rol voor markt bij eco-activiteiten

Steeds meer boeren leveren zogenaamde ecosysteemdiensten. Het gaat dan bijvoorbeeld om herstel en bescherming van biodiversiteit, landschapsbeheer en behoud en versterking van het

cultuurlandschap, dat immers is gevormd door de land- en tuinbouw. Voor het GLB is het cruciaal om vanuit de basispremies heldere ecomaatregelen te ontwerpen, waarmee boeren kunnen bijdragen aan maatschappelijke eisen. De eco-activiteiten dienen echter altijd gekoppeld te worden aan marktontwikkelingen. Alleen wanneer de eco-activiteiten worden aangevuld én gewaardeerd door de markt is een reëel inkomen te genereren.

Specifiek pleit LTO voor:

- ➔ *Inclusie van landbouw(producten) in CBAM, zodat er een (koolstof)heffing geheven wordt op de invoer van producten van buiten de Europese Unie als die niet voldoen aan de EU-natuur- en klimaatwetgeving;*
- ➔ *Gelijke kwaliteitsstandaarden voor producten van binnen en buiten de Europese Unie: wanneer deze ontbreken is het sluiten van een handelsakkoord wat LTO betreft onlogisch.*

3. Goed eten

Aan de basis van goed eten staan gezonde dieren en gezonde planten. Een gebalanceerd eetpatroon is van groot belang voor welzijn, gezondheid en geluk. We staan daar weinig bij stil: eten is bijna vanzelfsprekend. Echter blijft voedselverspilling een probleem en nog altijd hebben de befaamde 'kiloknallers' de voorkeur boven verantwoord en veilig geproduceerde producten. Tegelijkertijd zijn veel burgers ervan overtuigd dat eten nóg duurzamer kan worden geproduceerd met lagere klimaatimpact, verhoogde biodiversiteit en meer aandacht voor de intrinsieke waarde van plant en dier.

Nederland behoort tot de wereldtop als het gaat om het produceren van eten: dit gebeurt kwalitatief, efficiënt en met aandacht voor de directe omgeving. Om dat te blijven doen moeten boeren de investeringen die nodig zijn kunnen blijven doen en tegelijkertijd een leefbaar inkomen behouden. Met andere woorden: Nederlandse boeren en tuinders moeten een goed inkomen kunnen blijven realiseren met de verkoop van gezonde producten die met respect voor de omgeving worden geproduceerd.

Duurzaamheidsstandaarden

Er moeten heldere normen komen, die onderling te vergelijken zijn en waarvan de ondergrenzen Europees worden vastgesteld. Eisen moeten worden vastgelegd en afspraken gemaakt over een eerlijk verdienmodel. Ook moet zichtbaar worden gemaakt hoe producten scoren op duurzaamheid. Wij roepen daarbij de Nederlandse overheid op om het voorbeeld te geven en samen met de agrofoodketen in de Europese Unie voor die aanpak te pleiten.

Specifiek pleit LTO voor:

- ➔ *Transitiebeleid waarin boeren en tuinders en hun verdienvermogen centraal staan;*
- ➔ *Een pakket van tools om producten te kunnen telen, waarvan chemische gewasbeschermingsmiddelen onderdeel zijn zolang er geen of onvoldoende alternatieve middelen en maatregelen beschikbaar zijn;*
- ➔ *Het stimuleren van onderzoek, beleid en wet- en regelgeving die bijdragen aan de transitie naar weerbare teeltsystemen;*
- ➔ *Stimuleren/aanjagen toelatingen van laag-risico-stoffen en de toepassing van nieuwe technieken, o.a. door het instellen van een stimuleringsfonds voor pre-competitief onderzoek en het ondersteunen en begeleiden van de toelatingen;*
- ➔ *Beleid gericht op het ondersteunen en belonen van boeren die stappen zetten in transitiebeleid, waarin ook ketenpartijen afnemers een rol hebben;*

- ➔ *Afspraken maken voor situaties waarbij er nergens in de wereld mogelijkheden zijn om een specifiek gewas te beschermen op een wijze die past binnen de EU-richtlijnen - zodat hiervoor gewasbeschermingsmiddelen beschikbaar blijven;*
- ➔ *Wet- en regelgeving en/of experimenteerruimte om nieuwe verdelingstechnieken (zoals CRISPR/Cas) toe te passen, in co-existentie met de biologische sector;*
- ➔ *Onderscheid in Europese richtlijnen en verordeningen voor dieren die bedoeld zijn voor recreatie, sport en fokkerij in plaats van (vlees)consumptie;*
- ➔ *Dier als bouwsteen in circulaire landbouw: de veehouderij levert in de kringloopbenadering een belangrijke bijdrage;*
- ➔ *Ontwikkelingen op het gebied van welzijnswetgeving die rekening houden met het feit dat Nederland al uitblinkt in het houden van gezonde dieren die gehouden worden in een omgeving met respect voor de intrinsieke waarde van het dier;*
- ➔ *Het halen van meststoffen uit dierlijke mest (RENURE) en het opstellen van een bemestingsstrategie die circulariteit kan stimuleren;*
- ➔ *Regionalisering invasieve exoten beleid. De EU-lijst van invasieve uitheemse soorten moet een regionale benadering krijgen. Per habitat moet beoordeeld worden of een soort als invasief wordt geïdentificeerd.*

4. Werkgeverschap

De land- en tuinbouwsector is een belangrijke werkgever. Goede moderne arbeidsvoorwaarden en gezond, veilig en duurzaam werk vormen de basis waarop het werkgeverschap in de land- en tuinbouw is gebaseerd. De werkgelegenheid in onze sectoren neemt nog steeds toe. Dit vereist inzet van LTO en van iedere werkgever op gebied van scholing, ontwikkeling van werkgevers/werknemers en goede arbeidsomstandigheden. De beschikbaarheid van voldoende gemotiveerde, gekwalificeerde werknemers blijft echter een uitdaging in een arbeidsmarkt die door vergrijzing en economische groei steeds knapper wordt. Goed én concurrerend werkgeverschap is daarin cruciaal.

Gezien het internationale karakter van een deel van de agrarische arbeidsmarkt, moet ook rekening worden gehouden met arbeidsvoorwaarden die andere landen bieden. Het is primair aan werkgevers om aantrekkelijk werkgever te blijven en goed werkgeverschap te tonen. De overheid daarentegen zal zich ervoor moeten inzetten voor een gelijk speelveld voor werkgevers op Europees niveau. Alleen dan kunnen werkgevers met elkaar concurreren op andere elementen dan arbeidsvoorwaarden. Een Europees minimumloon is gunstig voor zowel werknemers als werkgevers.

Specifiek pleit LTO voor:

- ➔ *Een gelijk speelveld als het gaat om lonen en loonkosten voor werkgevers;*
- ➔ *Europees arbeidsrecht dat zich in blijft zetten voor gelijke arbeidsomstandigheden, waaronder werktijd, deeltijdwerk, contractarbeid en detachering;*
- ➔ *Europees arbeidsrecht dat duurzame economische groei bevordert en zorgt voor voldoende arbeidsmigratie;*
- ➔ *Europees arbeidsrecht dat recht doet aan de interne markt, en er voor zorgt dat bedrijven op gelijke voet met elkaar concurreren;*
- ➔ *Het stoppen van beprijzing van tijdelijke arbeidsrelaties;*
- ➔ *Het instellen van een Europese taakstellende bouwopgave voor huisvesting van arbeidsmigranten;*
- ➔ *Het investeren in innovatieve en technologische oplossingen, en een nieuwe mechaniseringsslag en verdere robotisering van de land- en tuinbouw;*
- ➔ *De introductie van een fiscale klimaatreserve voor de land- en tuinbouw om mogelijke inkomensgevolgen van klimaat- en marktverstoringen op te vangen met voorheen behaalde winsten.*

5. Kennis en innovatie

Het agrifoodcluster is met 600.000 werknemers in zo'n 100.000 bedrijven en een toegevoegde waarde van 50 miljard euro per jaar één van de belangrijkste sectoren van de Nederlandse economie. Internationaal neemt het cluster een vooraanstaande positie in en is Nederland de op één na grootste voedselexporteur ter wereld. De sector onderscheidt zich door zijn moderne en gerichte aanpak die innovatie en ondernemerschap stimuleert. Het cluster heeft hierin een topositie verworven door een nauw samenspel tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen overheid (de gouden driehoek). De land- en tuinbouw wordt vertegenwoordigd in twee van de negen topsectoren: Agri&Food en Tuinbouw & Uitgangsmaterialen. In de topsectoren speelt samenwerking in de keten en met clusterpartijen een belangrijke rol.

LTO zet in op een transitie: meer en beter, met minder. Dat wil zeggen: hogere toegevoegde waarde binnen de grenzen van de planeet. De eerste is gericht op hoge productiviteit waarbij vakmanschap/vakvrouwschap en technologie dominante drivers zijn, de tweede wordt bepaald door omgeving, internationale markt en de manier waarop de land- en tuinbouw hierop kan inspringen.

Het Nederlandse kennissysteem zit met de Europese Green Deal in een transitie en LTO wil dat Nederlandse boeren en tuinders hier hun plek en perspectief in vinden. Hiervoor liggen kansen in Europa. Tussen 2022-2027 wordt €96,5 miljard euro uitgetrokken voor Horizon Europe, het nieuwe onderzoeksprogramma's van de EU. LTO wil ook dat de Europese onderzoeks- en innovatieagenda's goed aansluiten op de nationale topsectoren en de fiscale instrumenten, zoals WBSO.

Specifiek pleit LTO voor:

- ➔ *Inzetten van collectieve middelen als cofinanciering voor onderzoek. Groepen van agrarische ondernemers en innovatieve individuele ondernemers doen actief mee in consortia en operationele groepen. LTO zet zich er daarom in Brussel en Den Haag in voor onderzoeksprogramma's die ondernemers kunnen helpen bij de transitie;*
- ➔ *Een onderzoekfonds en innovatieagenda voor het stimuleren en initiëren van innovatieve methoden en middelen die noodzakelijk zijn om de Europese doelstellingen te realiseren. Kennis & innovatie moet ondersteund aan de transitie van de land- en tuinbouw.*